

Moderns rīdzinieks

Komponists Juris Kulakovs sarunā ar Daci Micāni-Zālīti

Gatavojoties šai intervijai, man jādama par jautājumiem, ko uzdot komponistam, ieskatoties viņa personībā – kāda ir viņa zvaigzne, kas mirdz pie latviešu mūzikas debesīm? Cik labi mēs to pazīstam?

Apbrīnu, cieņu un mīlestību Latvijā komponists saņem bagātīgi no saviem klausītājiem dažādos žanros – rok-mūzikā, korā, teātra mūzikā, instrumentālajā un vokālajā mūzikā. Komponists kopā ar Trīs tenoriem – Guntaru Rungī, Nauri Puntuli un Miervaldi Jenču augustā un septembrī sniegs koncertus latviešu kultūras centros ASV un Kanādā. Bet pirms šī gaidāmā mūzikālās dzīves notikuma tiekamies ar komponistu Latvijas Komponistu savienībā, Baznīcas ielā, Rīgā.

Viens no pirmajiem ārējiem iespaidiem ir Juŗa Kulakova stāja – viņu, ejam pa Rīgas ielām, grūti nepamanīt – iznesīgā gaita, brīva cilvēka solis un plīvojoši mati, kas krīt līdz pleciem. Seju ieskauj brilles, kas padara viņu līdzīgu Eduardam Veidenbaumam. Ne tikai izskats, bet kas īpašs ir viņiem radniecīgs, ne velti komponisti ir sarakstījis dziesmas ar Eduarda Veidenbauma dzeju.

Juris vienmēr pārsteidz ar savu eleganci – greznā mezglā sasiets zīda lakatiņš, aristokrātiski nevērtīgi brīvas manieres, virmo virišķīgs šarms. Kulakovs dzīvo Aleksandra Čaka ielā – un arī šeit varu sameklēt krustpunktus ar komponista pasaules uztveri un Aleksandra Čaka jūtīgo, metaforām un epitetiem pārbaģāto dzeju.

Juris Kulakovs ir moderns rīdzinieks.

Nemaz nedomāju ietilpināt šajā portretintervijā visu viņa radošo, iespēto un sasniegto latviešu mūzikā pēdējos 30 gados, portretējot neatkarīgu un brīvu cilvēka stāju, kas ir bijusi piemērs daudziem topošiem māksliniekiem, jo iekšējā brīvība ir mākslinieka dabiska stāvokļa pamatpozīcija.

Un vēl es zinu, ka komponists Juris Kulakovs vārds izvēlas ilgi un ar atbildēm nesteidzās. Starp vārdiem mūsu sarunā būs garas pauzes – tas būs klusums, piestrāvots intensīvs gaidīšanas mirklis, kā dabā pirms pērkona negaisa, kad pērkona dārdi attīra, mainot enerģijas plūsmu – kā Juŗa Kulakova mūzika, kā viņa personība.

Rīga, 22.jūlijs. Mēs esam beidzot laimīgi satikušies, lai sarunātos par gaidāmo koncerttūri augustā un septembrī, un gribu Tev vaicāt – ar kādām jūtām un sajūtām tu gaidi koncertturneju?

Ar vislabākajām, jo vienmēr tur ir bijusi ārkārtīgi mīļa uzņemšana, tā kā būs milzīgs prieks atkal tikties gan ar draugiem, gan labi pazīstamiem cilvēkiem.

Redzēs, tas ir garš ceļojums, un vienmēr kādi pārsteigumi arī ir sagaidāmi. Tas sarežģītākais turnejā ir milzu pārbraucieni, kas ir pamatīgi nogurdinoši, pat dažos gadījumos ir trīs koncerti pēc kārtas, katru dienu, un starpā diezgan daudz jūdžu.

Koncerta nosaukums ir „Trīs jaunas māsas”, pirmā daļa dažādi skandāri kameratskaņojumā (Trīs tenori un klavieres), otrā daļa tavas tautas dziesmu apdares.

„Trīs jaunas māsas” ir arī tvarts, kurū iedziedājuši Trīs tenori. To piedāvāsim iegādāties koncertos,

tā ir Trīs tenoru jaunākā plate ar trīspadsmit manām latviešu tautasdziesmu apdarēm. Pavadijums skanēs ierakstā, ko ieskaņojusi rokgrupa, stīgu kvartets, kā arī Rīgas Doma skolas zēnu koris.

Tā ir bagāta partitūra. Jā, kad pagājušajā vasarā Dziesmu svētku laikā notika Raimonda Paula sarīkotais koncerts „Mana tautas dziesma”, tad divas manas apdares tur atskanēja kopā ar lielo simfodžeza orķestri.

Tu tiec dēvēts par „simfoniķi ar rok-mūziku dvēseli”...

Vai otrādi. (Smaida.) Kā tu pats jūties, kad komponē? Vai aizmirsti par sevi? Katrai radošai personībai tas ir savādāk...

Sāksim ar to, ka man ļoti patīk starpžanra situācijas. Tādas tīri simfoniskas mūzikas man nav, parasti tā ir vokāli instrumentālā mūzika, un tai ir ļoti plaša amplitūda. Vienmēr ir vārds, dzeja, kas rosina kompozīcijas amplitūdu – no manas vienīgās viencēliena operas, kur ir fragmenti no Ničes „Tā runāja Zaratrustra” V. Plūdoņa atdzejojumā „Debešķīgā nepieciešamība” līdz ar J. Akurtera mūzejā notikušu koncertu, kur es viens pats biju pie klavierēm un dziedāju kādu duci dziesmu ar Jāņa Ziemeļnieka dzeju – tas bija ļoti interesants piedzīvojums...

Laikrakstā Diena šajā sakarā bija jauks raksts „Dziesmas nedziedamai riklei”... Ir divas dziesmas, ko es ar rokgrupu „Pērkons” esmu dziedājis, tur bija „defekts pārvērst par efektu.” (Smaida.)

Ir bijis daudz darīšanu ar teātra mūziku, ir daudz stilizētu kompozīciju, un, ja mēģinātu nodefinēt, kas ir mans komponista stils – tās ir starpžanra situācijas, to sauc arī par postmodernismu, postpost modernismu, kur ir ietekmes no dažādiem stiliem, komponistiem un to sintēze. Kādi pārsteigumi gaidāmi koncertā? Es gatavojos atskaņot E. Dārziņa „Melancholisko valsī”. Bet pirmajā daļā būs operārijas, ope-rešu ārijas un populāras dziesmas, kas bijušas slaveno Latvijas tenoru Marisa Vētras, Priednieka-Kavaras un citu repertuārā.

Vēl kas būtu jāpiemin – Trīs tenori otrajā daļā dziedās Latvijā ražotos mikrofonos! Tie ir visaugstākās pasaules kvalitātes mikrofonu Violet, darināti Juŗa Zariņa fabrikā Mārupē, kur kādreiz tika ražoti latviešu/amerikāņu zīmola Blue mikrofonu, kas tiek ļoti atzinīgi novērtēti ASV tirgū un ierakstu industrijā.

Kas ir tavi skolotāji no pasaules un Latvijas mūzikas zvaigznāja? To ir ļoti daudz. Varētu sākt ar Bēthovenu, ar visām viņa varēnajām kaislībām. Kādā grāmatā lasīju, ka viņa ir viss – viņš var būt izcili furiozs, gan izcili maigs. Bēthovenā ir visas stihijas. Tad 20. gadsimta sākuma franču komponisti – gan Debisī, gan Ravēls, īpaši tuvs man ir Ēriks Satī, pat ne tik daudz ar mūziku, cik ar viņa teorijām. Galu galā visi komponisti vairāk vai mazāk ir filozofi un domātāji, bieži vien pat vairāk nekā mazāk. Kaut vai Džons Keidžs – viņš sācis ar filozofiju un

tad savas idejas realizējis mūzikā, protams, paralēli studējis klasisko kompozīciju. Viņa ģeniālais skaņdarbs „4 minūtes un 33 sekundes” ir tīri filozofisks koncepts, tas arī sasauca ar Pēteru Vaska teikto: „Ir vajadzīga liela drosmē uzdrošināties pārtraukt klusumu”. Ja tev ir kaut kas sakāms, tad saki, bet, ja nav, tad labāk paklusēt.

No latviešu mūziķiem tas pirmkārt ir Emīls Dārziņš ar



savu uzstādījumu – atbildību par katru noti. Viņš ir uzrakstījis ļoti maz, bet viņa mantojums ir ļoti koncentrēts, saturīgs, pārdomāts. Tad mani tieši un netieši skolotāji: Imants Kalniņš. Man bija tā laime jau astoņpadsmit gadu vecumā nokļūt labākajā tā laika grupā „Menuets” un piedalīties plates ierakstā, kas 70. gados bija liels retums, jo bija tikai viena ierakstu studija – Vis-savienības skaņu ierakstu studija „Melodija”.

Mans kompozīcijas profesors Pēteris Plakidis, viņš ir ļoti labs pianists, labāks par mani (smejas), viņš ir viens no retajiem Latvijā, kurš pats mīl mūzicēt gan kā koncertmeistars, gan spēlēt kameransambļos. Viens smieklīgs stāsts – kad man studiju laikā Konservatorijā notika kompozīcijas stundas un es nebiju uzrakstījis vairāk par četrām taktīm, tad kādas minūtes piecas Pēteris Plakidis tās pakomentēja, tad klusēdam piecēlās, piegāja pie nošu plaukta, izvilka kādu Mocarta vai Haidna simfoniju četrrocīgi, un tad no lapas mēs abi kopā mūzicējām. Tas bija tīri praktisks paņēmieni, kā mācīties kompozīciju, mūziku atskaņojot.

Tava meita Justine Kulakova turpina ceļu mūzikā?

Jā – tā ļoti varenī. Viņa mācās vijoli Mūzikas akadēmijā, nupat pabeidza pirmo kursu. Jau pirmajā kursā viņu nosēdināja orķestrī pirmajās vijolēs, jo Jāzeps Mediņa mūzikas vidusskolā viņa bija orķestra koncertmeistare. Te arī tās paradoksalas stāsts. Viņa bija aizbraukusi pavasari pie viena ļoti izcila profesora Pierre Amoyal, kurš ir bijis jaunākais profesors Parīzes konservatorijas vēsturē, viņš studējis pie Jašas Heifeca Losandželosā un tagad ir Lozannas augstskolas profesors. Tur ir trīs vijoles profesori, tai skaitā latvietis Gunārs Larsens, bijušais Bernes kamerorķestra pirmā vijole. Gunārs Larsens pagājušo gadu bija Ogres mūzikas nometnes meistarklasēs, kurās riko Dace Aperāne. Lozannas konservatorijā bez profesora uz-

aicinājuma nemaz nevar iestāties, vismaz vijoles klasē, profesori pa-ši izvēlas un uzaicina studentus.

Justīnei bija uzaicinājums studēt gan pie Amoyal, gan pie Larsena, un viņa ir uzņemta pēdējā bakalaura gadā. Augstskolā ir trīs bakalaura gadi, turklāt uzņemta viņa ir pēc nopietna konkursa, nu tik jāmeklē stipendija. Lozannas augstskola ir viena no labākām mūzikas augstskolām Eiropā.

Justīne darbojas arī Mūzikas akadēmijas stīgu kvartetā „Redo” kas ir saņēmis galveno balvu kādā starptautiskā konkursā, kā arī Mūzikas akadēmijas iekšējā kameransambļu konkursā.

Trīs tenori kopā dzied jau vairāk nekā desmit gadus. Vai koncertam piesaistāt režisoru? Kā gatavojat koncertprogrammu, vai izmantojat choreografa konsultācijas? Vai būs kāds pārsteigums?

Ir divas manas choreografijas – pirmajā gadījumā tas ir joks „La Paloma” dziedājumā, varbūt kāds klausītājs to atceras no iepriekšējās mūsu turnejas. Tad Naurim bija doma, ka jāpiesaista kāds choreografs tautas dziesmas apdarei „Strauja, strauja upe tecē”. Viņš gribēja mazliet kaut ko ar jaunu piesitienu, un tad es izdomāju... Bet citādi dziedātāji paši izdomā režisoriskus momentus. Konsultanti mums arī tiek aicināti, it īpaši, kad uzstājamies Operā ar Valentindienas koncertiem.

Vai Rīgā uz Operu cilvēki iet? Vai tas skaistās modernī?

Jā, es domāju, tas skaistās modernī, smalki. Pats nams – lielisks interjers, greznas, uzvedumi arī. Man nekad nav bijusi vēlēšanās iet uz Ķīpsalas halli – tādu angāru, šķūni, lai gan tur uzstājas izcili mūziķi, tur notika, piemēram, mans mīļākais mūziķis „Les Miserables”, izcils orķestris, bet tajā „šķūnī” apmeklēt izrādes man nav vēlēšanās. Vienīgo reizi biju Ķīpsalā uz rokgrupas „Yes” koncertu kopā ar simfonisko orķestri. Priekšnesums – jā, bet skaņa mani neiedvesmoja.

Kas ir tas, ko jūs piedāvājat savā koncertprogrammā?

Pirmskaņa laika repertuārs – ceram, ka kādu tas iepriecinās, nostalgiski sasildīs.

Galvenā programmas daļa ir latviešu tautas dziesmu apdares, dziesmas izvēlējos es pats. Man bija divi maziņi krājumi, kas palikuši mantojumā no aktiera Edgara Liepiņa, tur visas tās tautas dziesmas bija vienbalsīgas. Savukārt dzejnieks Māris Čaklais man uzdāvināja krājumu ar Jāzeps Vitola apdarinātām simt tautas dziesmām balsij ar viegliem klavieru pavadījumiem. Kopā man bija vismaz trīs simti tautas dziesmu, tad palika kādas septiņdesmit, ko varētu, un tad bija vēl viena sijašana, tad vēl, un paliku pie 15 tautas dziesmām. Tīri no kompozīcijas viedokļa tas bija grūts uzdevums, jo bieži vien tautas dziesmas ir īsas un no melodijas viedokļa ļoti vienkāršas, parasti galvenais vēstījums tautas dziesmā ir tekstā. Lai dziesmas pielāgotu, lai tās būtu derīgas tenoru bel canto dziedāšanai un lai viņi varētu garajās notīs node-monstrēt savu tehniku, jāņem vērā, ka arī koris iesaistīts, tad, lūk,

lai’to vērienu izstrādātu, kādas vidusdaļas es piedzejoju pats no sevis...bet tā jau arī ir folklorā...

Sākums šai idejai bija pavisam sen, kad Rīgā bija zēnu koru starptautisks festivāls un Rīgas Doma skolas zēnu korā vadītājs Jānis Ērenštreits pasūtīja Trīs tenoriem kopā Doma zēnu kori divus skaņdarbus. Es sacerēju mini kantāti „O Lux Beata Trinitas” – tas ir sens katoļu baznīcas dziedājuma teksts. Un latviešu tautas dziesmu apdare „Saulīt vēlu vakarā”. Šīs dziesmas „Saulīt vēlu vakarā” sākuma motīvs sasauca ar Endrū Loida Vēbera rekviema daļu „Pie Jesu”. Es tādēļ īpaši pārveidoju oriģinālo ¾ ritmu uz 4/4 ritmu, mazliet atdalot motīvus, lai tā līdzība būtu jūtāmāka.

Tu labi jūti strāvas un strāvojumus sabiedrībā. Kā Tu vari raksturot – kas ir moderns rīdzinieks?

Tieši tā – jutība, stila izpratne, vairāk vai mazāk laba izglītība un kompetence vismaz dažās jomās, gara aristokratisms.

Vai tev ir kāds piemērs – „viņš ir moderns rīdzinieks, viņa ir moderna rīdziniece”, nesakot to par šodienu, bet par Rīgu un par personu Rīgā vispār, par cilvēku, par mākslinieku pilsētā?

Noteikti Aleksandrs Čaks, noteikti Karlis Padegs, Anslavs Eglītis. No mūsu laikiem es teiktu Zigmunds Skujiņš un Raimonds Pauls galu galā. Un vēl, protams, ļoti daudzi rīdzinieki un rīdzinieces.

Šopavas ar 4. maijā tu saņēmi Triju Zvaigžņu ordeni, kā tu jūties?

Tas ir augstākais valsts apbalvojums. Esmu ārkārtīgi pagodināts, jā, protams, es lepojos ar to.

Vai ordeņa pasniegšanas sakarā bija kaut kas rakstīts – par ko ir šis apbalvojums? Vai bija uzrakstīts: par tautas patriotu, brīvdomātāju, neatkarīga mākslinieka, brīva, godīga cilvēka nopelniem?

Uzrakstīts tas netiek, tas tiek paziņots pie pasniegšanas, un kaut kur presē tas bija citēts, es precīzi neatceros, bet man vislabāk patiek fraze: „Par nopelniem tautas gara stiprināšanā”.

Amerikā tu būsi pie klavierēm koncertmeistara lomā, jūs klausīsies ne tikai tie latvieši, kas kādreiz Latvijas brīvvalsts laikā klausījās slaveno tenorus, bet pašreiz klausītājos ir daudz no dzimtenes aizbraukušo mūsu paaudzes cilvēku, kas katru mākslinieku no Latvijas uztver par gara stiprinātāju. Pirms klausītāji tev personiski satiek Bostonā, Čikagā vai kādā citā pilsētā, vai Tev ir kāds vēlējums, ko vēlies pateikt mūsu sarunas noslēgumā, kad Rīgā, Baznīcas ielā jau lēnām metas krēsli un tev vēl ceļš tāls ir priekšā...

...tas skan kā Uģa Segliņa tekstos: „Man, Mazajam Princim, kam Parīzē nakts, Ņujorkā diena”... (ilgs klusums) Priecāšos jūs redzēt...un ceru, ka arī jums būs prieks. Stipru garu! Te varētu citēt profesoru Imantu Kokaru, kurš uz jautājumu – kas viņu stiprina, esot atbildējis: „Saulē, Mēness un Latvietība”. (Smaida.)

Starp citu, esmu dzirdējis, ka profesors ImantsKokars, būdams Latvijas konservatorijas rektors, neesot pakļāvis tā laika Kultūras ministra rīkojumam izslēgt mani no studentu skaita, sakarā ar kārtējo manas rokgrupas „Pērkons” aizliegumu.